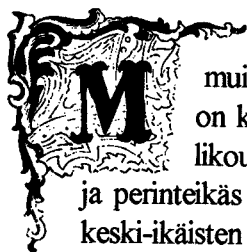

Laura Kolbe

Traditio - murros - jatkuvuus?

Koulu muistojen paikkana

Helsingin II normaalikoulu 125-vuotta
- 1869-1994-

Mitä koulu antaa elämää varten? Minkälaisia muistoja kouluun liittyy? Kuinka koulun historia on kirjoitettava? Nykyinen Helsingin II normaalikoulu on suomalaisen mittapuun mukaan vanha ja perinteikäs koulu, eurooppalaisittain se kuuluu hyvään keski-ikäisten koulujen sarjaan. Ikä ja perinteisyys näkyvät kaikessa. Koulun menneisyys on hyvin dokumentoitu, sen arkisto on sijoitettu Kansallisarkistoon. Täysiä juhlavuosia on koulussa vietetty näyttävin ja aina omaa merkitystä korostavin juhlamenoin. Näin nytkin, 125-vuotisjuhlien merkeissä 1994. Traditiotietoisuus on leimannut koulumme henkeä. Joukossamme suomalaisessa yhteiskunnassa vaikuttaa näkyvästi lukuisia entisiä tyttönormaalilyseon oppilaita, ja nousussa nyt 1990-luvun alussa ovat myös ensimmäiset yhteisnormaalilyseon oppilaat. Koulu aina ollut ja tulee olemaan aikansa yhteiskunnan peili. Koulun toimintaa leimasi sen sadan ensimmäisen vuodan aikana jatkuvuus, joka perustui koulun varhaisvaiheen luomaan työskentelyilmapiiriin, sen "henkeen". Se lähti tarpeesta luoda vahva

valtiokokonaisuus ja kansallinen identiteetti, jota rakensi suomenkielinen sivistyneistö mm. edistämällä naisopetusta. Näistä lähtökohdista muodostuivat koulun ensimmäiset kasvatusideaalit. Sitä tukemaan tulivat pian perinteet ja tietoisuus omasta merkityksestä. Viimeiset kaksikymmentäviisi vuotta ovat olleet koulumme historiassa voimakkainta murroksen ja muutoksen aikaa, sopeutumista uudentyypiseen kaupungistuneeseen moderniin ja demokraattiseen tieto- ja koulutusyhteiskuntaan. Tällöin koulumaailmassa, kuten muuallakin yhteiskunnassa, vanha koettiin tunkkaiseksi ja perinteet rasitteena.

Miten koulumme on selvinnyt tästä kouluhistorian laajimmasta reformista? Menetettiinkö traditio, katosiko tuntuma juuriin? Pystyttiinkö menneen ja tulevan ristipaineissa luovimaan kokemuksen suomalla arvokkuudella? Miten traditio selvisi murroksesta? Löytyykö jatkuvuuden korostamiselle kysyntää nyt, kun koulu tähyää uudelle vuosituhannele? Näihin kysymyksiin pyritään tässä koulun 125-vuotisjuhlien kunniaksi laaditussa historiallisessa esseessä vastaamaan.

Tässä kirjoituksessa koulu nähdään muistojen paikkana, sellaisena tilana, joka liittyy yhteisten mielikuvien ja samankaltaisten muistojen avulla useat oppilas- ja opettajasukupolvet toisiinsa. Tässä kirjoituksessa korostetaan jatkuvuutta, sitä että koulumme historia - murroksista huolimatta - toistaa jo menneisyydestä tuttuja malleja. Erot eri aikakausien välillä eivät ole niin suuria kuin muutoksen merkitystä painottava historianäkemyks on halunnut tuoda esiin. Monet koulumme nykyistä ilmapääriä ja toimintatapoja selittävät seikat löytyvät menneisyydestä. niiden ymmärtäminen voi tehdä tämän päivän koulunkäynnin sisältörikkaammaksi.

Menneisyyttä ja tulevaisuutta voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta. On mahdollista korostaa muutoksen merkitystä tai painottaa jatkuvuutta. Molemmat ovat yhtä oikeita. On helppo kirjoittaa koulun historiaa murroksen näkökulmasta. Hallinnollisiin, pedagogisiin ja fyysisiin muutoksiin liittyy aina dramatiikkaa, jon-

kin jättämistä taakseen ja uuden alkamista. Mutta toisen katsontakannan mukaan rajuinkaan murros ei täysin pysty lakaisemaan altaan kaikkea vanhaa. Jotain aina jää jäljelle, jotain, jonka avulla voidaan määritellä myös nykyisyyttä ja tulevaisuutta, olennaista siinä. Tässä 125-vuotiaan koulumme historiikissa halutaan korostaa jatkuvuutta ja pitkiä linjoja. Esiin nostetaan sellaisia piirteitä, jotka sitovat Helsingin II normaalikoulun Helsingin tyttönormaalilyseon ja Helsingin suomalaisen tyttökouluun. Siten alleviivataan sellaisia ominaisuuksia, jotka koulullemme ovat olleet tunnusomaista lukuisista ulkoisista muutoksista, muutoista ja murroksista huolimatta. Koulun kohdalla ikä takaa jatkuvuuden, jatkuvuus lisää arvovaltaa ja arvovalta kasvattaa itsetuntoa.

Koulu antaa tietoa ja kasvattaa, sillä on aina pedagoginen, erikseen määritelty päämäärä. Mutta kouluun liittyy myös toinen mentaliteettihistoriallinen ulottuvuus, joka koskettaa jokaisen koulussa olevan alitajuntaa ja tunne-elämää. Se liittyy kasvamisprosessiin, nuoruuden problematiikkaan, siirtymävaiheeseen lapsuudesta aikuisuuteen. Koulun sijainti, sen fyysinen miljöö, esinemaailma, sen henki, luokan toveripiiri ja suhteet opettajien ja oppilaiden välillä muodostavat kasvatusprosessin ohella sellaisen tason, joka väijäämättä vaikuttaa oppilaaseen ja hänen maailmankuvaansa. Oppilaiden alitajuntaiset koulumuistot ovat vahvoja, sillä niihin kietoutuvat ääripäiden tunteet: opettajapersoonallisuuksien vaikutus, toveripiirin henki, mahdollinen ahdistuksen ja pelon ilmapiiri, mutta myös onnistumisen ja menestymisen tunnelmat. Toisille koulumuistot ovat positiivisia ja hyviä, toisille koulu muistuttaa ahdistuksesta ja alistamisesta. Tästä dialektiikasta syntyy mielenkiintoinen kouluhistoriallinen jännite!

Perinteisen kouluhistoria on lähtenyt ylhäältä alaspäin. Se on ollut kouluhallituksen, valtakunnallisten kasvatussuunnitelmien ja opettajahuoneen historiaa - ja tyttönormaalilyseon kohdalla myös kykeytymistä eurooppalaisen lyseotradition kunniakkaaseen historiaan. Kouluhistoria on ollut voittajien, menestyjien ja suurmiesten (ja -naisten) historiaa, siinä on korostettu pärjääjien his-

toriaa. Matkalla uupuneet tai joukosta pudonneet ovat jääneet tilastoihin, alariville ja virallisen historian unohtamiksi. Tässä esseessä nousee esille ennen kaikkea entisten ja nykyisten oppilaiden näkökulma, muistojen maailma, se minkälaisia jälkiä koulu on jättänyt meihin ihmisinä ja kansalaisina. Koululla on yhä tärkeä merkitys kollektiivisen identiteettitunteen syntymiselle: yhteiset koulu- ja yliopistomuistot yhdistävät eri sukupolvia.

Koulu muistojen paikkana haravoi sekä koulurakennukseen että sen esinemaailmaan liittyviä muistoja. Helsingin II normaalikoulu tarjoaa erinomaisen lähtökohdan, sillä sen vaiheet ovat kytkeytyneet kolmeen koulurakennukseen, jotka kaikki ovat yhä (1994) olemassa opetustiloina. Helsingin suomalainen tyttökoulu sijaitsi vuodesta 1884 Yrjönkadun ja Bulevardin kulmassa. Muutto Runeberginkadun tiiliseen kouluun tapahtui vuonna 1924 ja hie-man myöhemmin muuttui nimi Helsingin tyttönormaalilyseoksi. Nimi ja fyysinen ympäristö vaihtuivat jälleen 1969.

Koulurakennuksiin on liittynyt monitahoisia merkityksiä. Koulu luo näkyviä ja näkymättömiä merkityksiä sekä symbolisella tasolla että yhteisön järjestäytymisen kautta. Tässä esseessä on tarkoitus käsitellä koulumaailman vähemmän näkyvää puolta, sitä, kuinka arkinen koulurakennus esineineen muokkaa ja jättää jälkiä käyttäjiinsä. Jokaisessa rakennuksessa, ja erityisesti koulussa, on runsaasti ideologisia, symbolisia ja valtaa osoittavia tilajärjestelyjä. Koulurakennus on muun arkkitehtuurin lailla kulttuurisesti määritelty kokonaisuus.

Keskeinen kysymys liittyy koulun hengen vaikutuksen ja tradition siirtämisestä uusille sukupolville. Vaikka koulun historian käännekohtat ovat perustamisesta alkaen liittyneet yhteiskunnalliseen murrokseen, on traditiotietoisuus, vaikka paikoitellen heikenneenäkin, leimannut koulun identiteettiä. Murrokset koulussa ovat aina laajemmin heijastaneet yhteiskunnallista tai poliittista murrosta. Hallinnolliset murrokset ovat sen sijaan koulumme kohdalla liittyneet läheisesti fyysiseen muuttoon, siirtymiseen vanhasta koulurakennuksesta uuteen.

Vanhoihin koulutiloihin liittyy paljon muistoja, jopa siinä määrin, että koulu ja sen henki mielletään pitkälti samaksi kuin koulurakennus. Nykyistä Etelä-Haagassa sijaitsevaa koulua edeltäneet koulurakennukset ovat säilyneet Helsingin keskustassa, joskin alkuperäisestä muuttuneessa käytössä. Koulun varhaisvaihetta leimasi osoitteiden tiheä muuttuminen. Pioneerivuosien jälkeen toiminnan kiinteytymistä osoitti oman rakennuksen saaminen. Bulevardin ja Yrjönkadun kulmassa majaili vuodesta 1884 Helsingin suomalainen tyttökoulu, josta tuli valtion koulu pari vuotta myöhemmin. Runeberginkadulle, komeaa punatiiliseen koulurakennukseen siirryttiin vuonna 1924 ja tällöin koulun nimi oli ollut jo viisi vuotta Helsingin suomalainen tyttölyseo. Uusin koulurakennus sijaitsee Etelä-Haagassa, ja muutto esikaupungissa olevaan koulurakennukseen 1969 toi koulutradition uuden ulottuvuuden. Samalla muuttui koulun nimi. Vuonna 1934 käytönotettu Tyttönormaalilyseo hylättiin, kun pojat saapuivat ensimmäiselle luokalle. Yhä vielä nimen kautta kytkeydyttiin lyseotradition, kun koulusta tuli vuonna 1969 Helsingin yhteisnormaalilyseo. Urbaani keskustakoulu muuttui luonnon ympärimäksi lähiökouluksi.

Miksi juuri Zacharias Topelius?

Miksi Topeliuksen muotokuva nousee komeana esiin koulun rehtoreiden ja suomalaisten suurmiesten kuvagalleriassa? Yliopistomme rehtori, historian tutkija, aktiivinen pääkaupunkielämän havainnoitsija ja yhteiskunnallinen vaikuttaja, naissivistyksen järkkymätön ajaja, valtioneuvos Topelius oli koulun lämmin ystävä viime vuosisadan lopulta lähtien. Koulun traditiomaailman keskeisin osa liittyy yhä, aina 1880-luvulta alkaen, topeliaanisen moraliteetin ja isänmaallisuuden välittämiseen koulun joulujuhlissa esitettävien Topeliuksen näytelmien kautta.

Näytelmien ja Topeliuksen vuonna 1870, pikkulintujen suojeluaatteen merkeissä perustaman "Kevätyhtiön" kautta välittyä eräs näkökulma Helsingin suomalaisen tyttökoulun yhteiskunnalliseen viitekehyyteen. Se oli nousevan, yliopistopiirejä lähellä olleen sivistyneistön kouluhanke, jonka perustaminen sijoittui suomalaisen yhteiskunnan murrosvaiheeseen. Maalle oli 1800-luvun puoleen väliin mennessä luotu kansallinen identiteetti ja oma virkamieskoneisto. Nyt, vuosisadan jälkipuolella, oli kansallisvaltion vakiinnuttamisen aika. Se tapahtui samaan aikaan, kun säätyyhteiskunnan alta alkoi nousta esiin kansalaisten uudentyyppinen sosiaalinen ja yhteiskunnallinen ryhmittäminen. Porvaristovetoinen Suomi, uusi ja voimakas kansalaisyhteiskunta oli jäsentymässä tavalla, joka näkyi myös ajan koulutuskeskustelussa. Kansallinen yhtenäisyys ja isänmaallisuus tuli juurruttaa, kuten Snellman asianformuloi, vaikuttamalla perusteellisesti koulutusjärjestelmään. Kansakunnan lujittaminen oli suuri sivistystehtävä. Paremman yhteiskunnan saavuttamiseksi tarvittiin parempia ihmisiä: ihanteena oli humanistisesti sivistynyt, kansallismielinen, Jumalaa pelkäävä ja ahkera suomalainen mies - ja nainen.

Pikkulintujen suojeluaate ja tyttöopetuksen uudistaminen olivat tämän ilmiön eräitä puolia. Topelius vaali kirjallisessa tuotannossaan ideaa siitä, että tieto sinänsä ei ollut arvokasta, vaan arvokkaaksi sen teki yhdistyminen korkeaan moraaliin ja jaloihin ideaaleihin. Siksi naisiin voitiin kohdistaa niin paljon toiveita. Heidän korkea moraalinensa ja henkinen jaloutensa - rakkaus, uhrautuvaisuus, pyrkimys rauhaan ja sovinnollisuuteen - tulisivat opilliseen sivistykseen yhdistettynä takaamaan parhaan lopputuloksen. Myös pikkulintuihin ja niiden maalliseen vaellukseen yhdistyi porvarillisen näkemyksen mukaan sekä moraalisia ominaisuuksia että utopia paremmasta tulevaisuudesta. Pikkulintujen maailmassa kristallisoituivat kaikki ne hyveet, joita sivistynyt porvaristo halusi vaalia: perheen ja yhteenkuuluvaisuuden vaaliminen, ahkeruus, uskollisuus. Visertävät, suloiset ja vilkkaat pikkulinnut olivat puhtaita sekä ajatuksissaan että teoissaan - juuri sellaisia tuli

tyttökoululaistenkin olla, kuten Topelius Kevätyhtiön retkillä opetti vastaperustetun Helsingin suomalaisen tyttökoulun oppilaille.

Helsingin suomalainen tyttökoulu oli säätyrajoituksista vapaa suomenkielinen yksityiskoulu, joka oli avoinna kaikkien kansanluokkien tyttärille. Tämä koulu, jota olivat perustamassa useat yliopistoa lähellä olevat henkilöt, tuli koulutustehtävänsä kautta sitoutumaan porvarillisen sivistyneistön muovaaman moraalisen järjestyksen ylläpitämiseen. Ihanteena oli aktiivinen ja toiminnallinen, mutta samalla nuhteeton ja siveellinen nainen. Opetuksen tuli korostaa, kuten koulun perustaja, yliopiston saksan kielen lehtori Bernhard Godenhjelm useissa yhteyksissä muisti painottaa, äidillisyyttä, ahkeruutta ja toimeliaisuutta. Koulun oli kasvatettava raittiin ja säästäväisen kansalaisen malliin. Mitä parempi oli tyttöjen yleissivistys ja moraalit, sitä paremmin he pystyivät osallistumaan työhön kansakunnan hyvinvoinnin ja kansallisen identiteetin vahvistamiseen. Kristillinen etiikka ja korkea kansallismoraali loivat Helsingin suomalaiselle tyttökoululle henkisen viitekehysten. Kristillinen mieli oli, kuten ajan koulukeskustelussa todettiin, kaiken todellisen sivistyksen oikea ydin.

Koulun "suuri traditio" muodostui 1800-luvun jälkipuolella muodostuneen kristillisänmaallisen kasvatustehtävän välittämiseen, jolle kansalliset suurmiehet olivat antaneet aatteellisen sisälön. Siihen sitoutui sellaisen valtiokansalaisen kasvattamisen ihanne, jolle velvollisuudentunto, työteliäisyys, ahkeruus, kuuliaisuus ja siveellisyys olivat elämää ja työtä jäsentäviä perushyveitä. "Herran pelko on viisauden alku" siivitti tyttöjen koulupäivää sukupolvien ajan - tämä lause oli luettavissa aamuhartauksien aikana koulun juhlasalin seinältä sekä Bulevardin että Runeberginkadun koulurakennuksessa. Koulun rehtoreiden kristillisyyteen liittyi aina Otilia Stenbeckin päivistä alkaen sekä turvaa että valoisuutta, ahdistusta, kontrollia ja pelkoa lisääviä elementtejä oppilaiden nuorissa mielissä.

Aamurukouksiin kokoonnuttiin koulussa jo avajaispäivänä, syyskuussa 1869. Sen jälkeen aamurukoukset, sittemmin aamu-

hartaudet ja nyttemmin päivänavaukset ovat säilyneet olennaisena osana koulun rituaaliperinnettä ja yhteisöllisyyttä osoittavana tapahtumana, josta ei ole haluttu luopua koulutyön vaikeimpina vuosinakaan, radikalisoitumisen tai peruskouluun siirtymisen myötä. Rituaalien ja edustuksellisuuden merkitykset koulun maailmassa ovat näkyneet kaikissa kolmessa koulurakennuksessa: sekä Bulevardilla, Töölössä että Haagassa ovat juhla- ja voimistelusalit erotettu toisistaan. Komea juhlasali, auditorio, on aina ollut koulun tärkein tapahtumakeskus ja sen sisäisen "arvon" osoitin. Monet oppilasmuistot kiteytyvät juhlasalin tapahtumiin ja rituaaleihin.

Suomalaiskansallisella pohjalla oleva humanistinen sivistysihanne sitoi varhaisvaiheen tyttöoppilaat ja heidän opettajansa läheiseen yhteyteen sen eurooppalaisen, antiikin jälkivaikutusta heijastaneen koulustradition kanssa, joka korosti kieliin, kirjallisuuteen ja historiaan keskittymisen tärkeyttä. Pääasiassa kaksikielisen (siis ruotsi ja suomi) oppilaisaineksen äidinkielen opetuksen rinnalle nousi ranska, "tyttöjen latinan", jonka avulla päästiin tutustumaan kreikkalaislatinalaiseen sivistysperinteeseen. Koulun varhaisimmat kirjastoluettelot 1880-luvulta osoittavat, että sen johto seurasi ja välitti eurooppalaisella nopeudella ajankohtaisimmat teokset oppilaiden luettavaksi. "Naisaineiden" määrä oli ja pysyi alisteisena tämän humanistis-kirjallisen korostuksen rinnalla. Piirtäminen ja laulaminen, käsityöt ja myöhemmin 1910-luvulla radikaalina kokeiluna alkanut kotitalous kuuluivat olennaisena, joskaan eivät päällimmäisenä elementtinä tyttöopetukseen. Tohtori Inkeri Simolan 50-luvulla tuoma tyttöjen erikoispitkä ja vaativa matematiikanlinja oli johdonmukainen jatko sille, että "tipula-aineet" eivät koskaan ole lyöneet leimaansa koulun oppilliseen antiin.

Tämä piirre säilyi keskeisenä koko yksityiskoulu- ja lyseovaiheen ajan. Koulun antama kielenopetus ja humanistis-kirjallisen yleissivistyksen korostaminen on aina ollut monipuolista. Suomalainen tyttökoulu oli tiettävästi ensimmäinen oppilaitos, jossa runous-oppi ja kirjallisuushistoria tulivat oppijärjestelmän osaksi.

Kieltenopetus on ollut metodisesti aikaansa edellä ja aina hyvän ja laajan kieliperustan antanut. Ranskan ja saksan harrastus on koulussa ollut aina suurta, englantia siellä puhuttiin sujuvasti jo pitkään ennekuin kieli löi itsensä läpi "ensimmäisenä vieraana" eikä latinaakaan ole unohdettu - tänään sen harrastus Mäkipel-lontiellä on suositumpaa kuin aikoihin. Yleissivistyksen hyvä taso ja perusta on se ominaisuus, jota entiset oppilaat arvostavat koulun antamana eväänä eniten. Useiden oppilassukupolven paikoin korkeatasoiseksi virittynyt kirjallinen harrastus lienee perua tästä painotuksesta.

Varhaisvaiheen opettajien työ oli suurelta osin uudisviljelyä, uusien urien aukaisemista ja opetusmenetelmien kehittämistä. Jo perustamisvaiheessa syntynyt läheinen suhde yliopistoon vaikutti siihen, että uusimpia pedagogisia virtauksia voitiin pian hyödyntää koulussa. Useat koulun opettajat olivat myös opettajien silmissä "eteviä", ja tämä perinne on koulussa jatkunut aina näihin päiviin saakka. Etevyys on ollut myös mitattava ominaisuus: monet opettajat ovat olleet valtakunnallisestikin arvostettuja op-pikirjojen tekijöitä ja alansa johtavia pedagogeja. Monelle opet-tajalle myös taiteelliset ja kirjalliset harrastukset ovat olleet leimallisia - kaikkien aikojen tunnetuin heistä lienee tohtori Aaro Hellaakoski, monipuolinen ja lahjakas tutkija ja lyyrikko, monien muistossa koulun vaikuttavin kasvattajapersoonallisuus. Koulun valtteja ovat aina olleet opettajien pysyminen koulussa sekä se, että opettajahuoneessa on aina ollut eri-ikäistä opettaja-ainesta. Koulun historian valossa oli vain luonnollista, että koulu 1974 liitettiin jälleen osaksi Helsingin yliopistoa - suhde ei koskaan ollut lakannut olemasta tärkein osa koulun historiaa. Monet tyttönorssin tohtoriopettajat ovat olleet myös yliopiston lehtoreita tai dosentteja kouluopetuksensa ohessa, kansallisesti merkittäviä koulumaailman asiantuntijoita ja useiden komiteoiden, työryhmi-en ja asiantuntijaelimien itseoikeutettuja jäseniä.

Kouluun perustettiin 2-vuotinen jatko-opisto syksyllä 1881. Se loi perustan sille perustehtävälle, joka sittemmin on leimannut

koulun toimintaa tavalla tai toisella: opettajien valmistamiseen opettajatoimeen. Samalla 1881 Suomalainen tyttökoulu tuli täysiluokkaiseksi. Suomalaiselle naissivistykselle oli nyt luotu muoto, joka vastasi koulun perustajien kasvatustavoitteita: humanistiseen, tyttöjen kehitykseen sovellettuun ja suomalaiskansallisella pohjalla olleeseen sivistysmuotoon liittyi nyt mahdollisuus valmentua saman opillisen sivistyksen jatkajaksi muissa kouluissa. Sittemmin koulun henkeen vuodesta 1934 ovat olennaisesti vaikuttaneet auskultantit eli opetusharjoittelijat. Juuri auskultointiin liittyvä maailma omine rituaaleineen, termeineen, luokkakepposineen ja "auskujen" kiusaamisineen ja heihin rakastumisineen!) ovat jättäneet monia lähtemättömiä muistoja oppilaiden mieliin ja olleet merkittävä osa oppilaiden kasvamista aikuisuuteen. Opetusharjoittelijat ovat antaneet normaalilyseoille ominaisen, korkeatasoisuuteen pyrkivän opetuksen perinteen, joka on vaikuttanut myös omien opettajien opetukseen. Ja oppilaan kannalta, mikä on ollut opettavaisempaa kuin seurata sitä, minkäläisestä aineksestä muodostuu hyvä opettaja - ja minkäläisestä ei? Esikuvat velvoittavat!

Voi liioittelematta sanoa, että koulun kulta-aikaa oli 1950-luku. Tuolloin porvarillinen Suomi eli yhä 1800-luvun rakenteiden ja henkisen ilmapiirin aikaa. Tyttönorssi sijoittui samaan juhlaan ja arvokkaaseen rintamaan, sosiaaliseen järjestelmään, kuin muut merkittävät kansalliset instituutiot: kärjessä Helsingin yliopisto, Suomen Kulttuurirahasto, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja muut porvarilliset tiede ja taide- ja kulttuurijärjestöt sekä valtion koulut. Kaikkien perusta lepäsi yhä valtiokeskeisyyden ja suomenkielisen porvarillisen, kristillissiveellisen sivistystradition vaatimisessa. Koulun opettajakunnan ikääntynyt ydin oli aatemaailmaltaan yhä kansallisen herätyksen hengen lapsia, sen hengen, joka oli saanut voimaa niin vuoden 1918 tapahtumien kuin II maailmansodankin oikeistolaisesta isänmaallisuudesta. Traditiotietoisuus sai huumaavan ja unohtumattoman huippunsa, kun kou-

lun oppilaat esittivät "Työtö portaisissa" -näytelmän Kansallisteatterissa 1956.

Vapautta tällä kertaa edustivat opettajakunnan nuoremmat jäsenet ja Amerikantuulahdukset. Yhdysvalloista hakivat niin opettajat kuin oppilaatkin ensimmäisten joukossa Suomessa - stipendiaatteina virikkeitä ja tuulahduksia, kuten kouluneuvostojärjestelmän. Mitään varsinaista murrosta koulun traditioon eikä henkeen ei merkinnyt ns. 60-lukulainen radikalismi, joka koulussa toi yhteiskunnalliset teemat esille vasta vuosikymmenen jälkipuolella. 60-luku olikin tyttönorssissa, sen perinteestä johtuen, aktiivisen kulttuuritoiminnan ja kirjallisten harrastusten aikaa.

Koulun henki tuntuu opettajissa ja luokkayhteisöissä, mutta on tärkeää muistaa se, mistä oppilaat ja opettajat rekrytoituivat. Töölössä toimiva valtion koulu sai oppilaansa kaikista yhteiskuntaluokista. Valikoituminen tapahtui pääsykokeen kautta, ei varallisuuden perusteella, mutta juuri koulun hyvä maine takasi oppilasaineksen suhteellisen laadukkuuden. Silti on huomattavaa, että juuri 1950- ja 60-luvulla voimakkaana esiintyi norssisukuja, jossa pojat kävivät Helsingin normaalikoulua ja tytöt - itseoikeutetusti - tyttönorssia.

Mihin sijoittui murros koulun historiassa? Historian valossa tarkasteltuna näyttää siltä, että murros ei tapahtunut silloin kun koulu muutti uuteen koulurakennukseen Etelä-Haagaan. Murrosta ei myöskään merkinnyt poikaoppilaiden tulo tyttökoulun maailmaan - itseasiassa pojat olivat 1960-luvulla odotettuja sekä opettajahuoneessa että tyttöoppilaiden keskuudessa, ja heidän kohtalonaan olikin joutua laajan "hemmottelun" kohteeksi. Yhteisnorssivaiheen pojat olivat yhtä lailla yhä pääsykokeen kautta valikoitunutta oppilasaineista, ja siten motivoituneita. Monien poikien mielestä sopeutuminen tyttökoulun siisteyttä, kunnollisuutta ja itsehillintää korostaneeseen disiplinaivaan henkeen oli vaikeampaa - poikakouluista tuttu sotilaallisperäinen karskius ja reippaus ei hengessä juurikaan näkynyt.

Koulu joutui 1970-luvulla kohtaamaan useita sekä hallinnollisia että kasvatuksellisia murroksia. Kouluhallituksen rooli korvautui yliopistosuhteilla, mikä merkitsi uudenlaista sopeutumista akateemiseen hallintoon ja opetusministeriön kasvaneeseen osuuteen. Yhteiskunnallinen murros oli tuonut lukuisat murrokset koulun opintosuunnitelmiin ja käytännönkin arjen tasolle: ajan anti-auktoritääriin aatteellisuus ja moniarvoisuuden ja sallivuuden vaatimukset mursivat koulun hierarkioita ja tapakulttuuria mm. vapauttaen opettajien ja oppilaiden välistä kanssakäymistä. Sinuteluun siirryttiin koulussa lähes yhtä kivuttomasti kuin muissakin suomalaisissa työpaikoissa. 1970-luvulla koulussa opiskeltiinkin yhtä aikaa viiden lukusuunnitelman mukaan.

Silti siirtyminen peruskouluun järjestytti voimakkaimmin koulun ilmapiiriä ja henkeä: uudenlaisen oppilasaineksen ilmestyminen luokkiin oli selvä tosiasia silloin, kun oppilaat alkoivat tulla yksinomaan oman koulupiirin alueelta. Koulun arkeen tuli ongelmia huomattavasti aiempaa enemmän. "Koulu tuli enemmän elämän näköiseksi", kuten tilannetta luonnehti diplomaattisesti murrosvaiheen rehtori Anita Koskimaa. Koulun kovin henkinen valtti, suorituspainotteinen ajattelu, jäi kasvatus- ja kurinpito-ongelmien jalkoihin. Samaan aikaan oli sopeuduttava peruskoulun opetussuunnitelmiin ja opettajakoulutuksen tutkinnouudistuksen kanssa. Mutta koulun henki ei olisi se, mikä se on. Opettajahuoneessa vedettiin viimeinenkin kortti esiin hihasta, niin kuin tyttönorssin opettaja aina on vetänyt teemalla: tästä penskasta en luovu, näiden ongelmien alle en jää, vaan asiat on vietävä loppuun. Kunnianhimo siitä, että ongelmista selvitään, osoitti, että koulun hengestä olennaisin, tavoitteellisuus, vastuuntunto ja korkea moraalit eivät pettäneet tiukan paikankaan tullen. Erävoiton jälkeen voitiin 1980-luvulla ja nyt juhlan kynnyksellä palata vaalimaan koulun perinteitä ja henkeä! Tulevaisuus näyttää valoisammalta!